

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานในปัจจุบันและสภาพที่ควรจะเป็นของห้องสมุดประชาชนอำเภอ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ หัวหน้างานห้องสมุดประชาชนอำเภอ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 49 คน จากห้องสมุดจำนวน 49 แห่ง ใน 9 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดฉะเชิงเทรา สมุทรปราการ ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด นครนายก ปราจีนบุรี และสระแก้ว เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) แบบเติมข้อความ/ตัวเลข ลงในช่องว่าง และแบบสอบถามแบบปลายเปิด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความแตกต่างของสภาพการดำเนินงานในปัจจุบันและสภาพที่ควรจะเป็น โดยการทดสอบขนาดของผล

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องสภาพการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนอำเภอในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สภาพการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนอำเภอ ด้านสถานที่ตั้ง/ อาคารสถานที่ พบว่าห้องสมุดประชาชนอำเภอส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตชุมชน การคมนาคมสะดวกอยู่ในระดับปานกลาง สภาพอาคารเป็นเอกเทศ (เป็นอาคารเฉพาะให้บริการห้องสมุด) มีแสงสว่างเพียงพอต่อการศึกษาค้นคว้า
2. สภาพการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนอำเภอ ด้านบุคลากร พบว่า ห้องสมุดประชาชนอำเภอ ส่วนใหญ่มีบุคลากรที่ปฏิบัติงานในห้องสมุด จำนวน 1 คน ส่วนใหญ่เป็นตำแหน่งเจ้าหน้าที่ห้องสมุด รองลงมา คือ นักการภารโรง และตำแหน่งบรรณารักษ์ ตามลำดับ ในด้านวุฒิการศึกษาของบุคลากรห้องสมุด พบว่า ตำแหน่งบรรณารักษ์ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ ส่วนตำแหน่งเจ้าหน้าที่ห้องสมุด จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาอื่น ๆ และนักการภารโรงจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา
3. สภาพการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนอำเภอ ด้านบริการและกิจกรรมห้องสมุด พบว่า ห้องสมุดประชาชนอำเภอส่วนใหญ่เปิดให้บริการทุกวัน เวลา 08.30 – 16.30 น.

หยุดวันนักขัตฤกษ์ ผู้ใช้บริการเป็นประชาชนทั่วไป โดยไม่ได้จัดบริการสารสนเทศสำหรับผู้พิการ มีการจัดตั้งคณะกรรมการห้องสมุด มีการนำโปรแกรมคอมพิวเตอร์ระบบอัตโนมัติมาใช้ในงานห้องสมุดได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่ได้จัดทำบัตรรายการและครรชนีวารสารเพื่อให้บริการ มีการซ่อมหนังสือที่ชำรุด ในด้านการจัดกิจกรรม พบว่า ส่วนใหญ่จัดกิจกรรมวันเด็กแห่งชาติมากที่สุด รองลงมา คือ กิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่าง ๆ และกิจกรรมการประกวดวาดรูป ระบายสี ตามลำดับ

4. สภาพการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนอำเภอ ด้านวัสดุ ครุภัณฑ์ พบว่า ส่วนใหญ่มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในห้องสมุดได้อย่างเหมาะสม มีตู้หรือชั้นหนังสือเหมาะสมกับการใช้งาน มีเก้าอี้สำหรับอ่านหนังสือเหมาะสมกับการให้บริการ มีวัสดุอุปกรณ์ในการซ่อมหนังสือที่เพียงพอ และห้องสมุดส่วนใหญ่ไม่มีวัสดุ อุปกรณ์สำหรับให้บริการแก่ผู้พิการ

5. สภาพการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนอำเภอ ตามสภาพในปัจจุบันและสภาพที่ควรจะเป็น แตกต่างกันมากที่สุด ในด้านหนังสือที่มีให้บริการ รองลงมา คือ คอมพิวเตอร์ให้บริการ อินเทอร์เน็ต คอมพิวเตอร์สำหรับใช้ปฏิบัติงาน หนังสือพิมพ์ภาษาไทย ชั้นวางเครื่องรับโทรทัศน์ งบประมาณจัดซื้อสื่อสารสนเทศ โต๊ะทำงานสำหรับเจ้าหน้าที่ จำนวนบุคลากรห้องสมุด เครื่องปรับอากาศ และงบประมาณค่าสาธารณูปโภค ตามลำดับ สำหรับกรดำเนินงานของห้องสมุดประชาชนอำเภอ ตามสภาพที่เป็นในปัจจุบันมีค่ามากกว่าสภาพที่ควรจะเป็น คือ จำนวนหนังสือพิมพ์ภาษาต่างประเทศ

6. ข้อเสนอแนะของบุคลากรที่ปฏิบัติงานในห้องสมุดประชาชนอำเภอ พบว่า ส่วนใหญ่เกี่ยวกับงบประมาณ เนื่องจากงบประมาณมีน้อย ควรเพิ่มงบประมาณในการบริหารงาน รองลงมา คือ บุคลากรไม่เพียงพอ ควรเพิ่มบุคลากรห้องสมุด และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับอาคารห้องสมุด เนื่องจากอาคารห้องสมุดคับแคบ ชำรุดทรุดโทรม ควรได้รับการพัฒนาและปรับปรุง ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากการศึกษาสภาพการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนอำเภอ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีประเด็นในการอภิปราย ดังนี้

1. สภาพการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนอำเภอ

1.1 ด้านสถานที่ตั้ง/ อาคารสถานที่ พบว่า ห้องสมุดส่วนใหญ่มีอาคารเป็นเอกเทศ ตั้งอยู่ในเขตชุมชน ที่ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้เป็นเพราะ กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2538) ได้จัดสรรงบประมาณสำหรับสร้างห้องสมุดประชาชนให้เป็นสัดส่วน และกำหนดมาตรฐานไว้อย่างชัดเจน โดยห้องสมุดประชาชนอำเภอมีลักษณะเป็นอาคารชั้นเดียว ซึ่งในสภาพปัจจุบันอาคาร

ห้องสมุดค่อนข้างคับแคบ เนื่องจากทรัพยากรสารสนเทศมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น มีการจัดวางครุภัณฑ์เพื่อใช้งานในห้องสมุด ทำให้พื้นที่ใช้สอยในห้องสมุดไม่เหมาะสมกับสภาพการดำเนินงานในยุคปัจจุบัน

1.2 ด้านบุคลากร พบว่า มีบุคลากรประจำ จำนวน 1 คน ส่วนใหญ่เป็นเจ้าของหน้าที่ห้องสมุด ที่ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้ เพราะ กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2538) ได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำด้านบุคลากร ไว้อย่างชัดเจน คือ ห้องสมุดประชาชนอำเภอมีบุคลากรประจำจำนวน 1 คน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชรินทร์ ชมบุญ (2544) และ ปราณี อินทรกุลไชย (2541) ที่พบว่า ห้องสมุดประชาชนสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน มีบุคลากรประจำห้องสมุด จำนวน 1 คน ซึ่งเป็นจำนวนที่น้อยไม่สอดคล้องกับปริมาณงาน นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่า เจ้าหน้าที่ห้องสมุดส่วนใหญ่ไม่ได้จบการศึกษาทางด้านบรรณารักษศาสตร์ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า ปัจจุบันบุคลากรห้องสมุดที่จบสาขาบรรณารักษศาสตร์ที่เป็นข้าราชการประจำมีการโอนย้ายไปเป็นข้าราชการครู ซึ่งเดิมเป็นข้าราชการพลเรือน ทำให้ขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถทางด้านบรรณารักษศาสตร์ หน่วยงานต้นสังกัดจึงได้เปิดรับสมัครเจ้าหน้าที่ห้องสมุดเข้ามาปฏิบัติหน้าที่แทน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นบุคลากรที่ไม่ได้จบการศึกษาทางด้านบรรณารักษศาสตร์ โดยเป็นการจ้างลักษณะชั่วคราว ใช้การต่อสัญญาจ้างปีต่อปี ซึ่งบางครั้งอาจไม่ได้รับการพิจารณาต่อสัญญาจ้างได้ หากผลการปฏิบัติงานไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน ในขณะที่เดียวกันบุคลากรดังกล่าว ไม่ได้รับสวัสดิการเกี่ยวกับการประกันตนตามระเบียบของสำนักงานประกันสังคม เนื่องจากการจ้างเหมา ซึ่งจากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและงานวิจัยอื่น ๆ พบว่า การที่บุคลากรปฏิบัติงานในลักษณะชั่วคราวเช่นนี้ ทำให้ขาดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน มีการลาออกเพื่อไปประกอบอาชีพอื่นอยู่เสมอ ทำให้ห้องสมุดขาดบุคลากรเพื่อปฏิบัติงานให้มีความต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพได้

1.3 ด้านการบริการและกิจกรรม พบว่า ห้องสมุดประชาชนอำเภอส่วนใหญ่เปิดบริการทุกวัน (เว้นวันหยุดนักขัตฤกษ์) และผู้เข้าใช้บริการส่วนใหญ่ คือ ประชาชนทั่ว ทั้งนี้ สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน (2548) มีนโยบายในการพัฒนาห้องสมุดประชาชนในสังกัด ให้เป็นห้องสมุดมีชีวิต ซึ่งห้องสมุดควรเปิดให้บริการตลอด 24 ชั่วโมง หรือปรับเปลี่ยนวันทำการจากวันทำการปกติของทางราชการ มาเป็นเปิดทำการตามความต้องการของผู้ใช้บริการในแต่ละท้องถิ่น โดยมีบทบาทหน้าที่ในการให้บริการข่าวสาร ข้อมูล แก่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับการศึกษา จัดตั้งอยู่ในชุมชน ดังนั้น ผู้ใช้บริการของห้องสมุดส่วนใหญ่ จึงเป็นประชาชนทั่วไป ในด้านการบริการ พบว่า ห้องสมุดประชาชนอำเภอ ส่วนใหญ่จัดบริการยืม-คืน บริการสื่อการศึกษานอกระบบบริการแนะนำการใช้ห้องสมุด บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้

เป็นเพราะว่า บริการยืม-คืน เป็นบริการพื้นฐานของห้องสมุด และเป็นความต้องการของผู้ใช้บริการ ส่วนการบริการสื่อการเรียนนอกระบบ นั้น เนื่องจากสำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน (2548) มีบทบาทภารกิจในการจัดการศึกษาออกโรงเรียนโรงเรียนสายสามัญ มีการจัดการเรียนการสอนในท้องถิ่น ดังนั้น ห้องสมุดประชาชนอำเภอ ซึ่งเป็นหน่วยงานในสังกัด จึงมีหน้าที่ในการให้บริการสื่อการเรียนนอกระบบแก่นักศึกษาการศึกษาออกโรงเรียนควบคู่กันไปด้วย สำหรับบริการแนะนำการใช้ห้องสมุดและบริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้เป็นเพราะว่า ผู้ใช้บริการมีความต้องการบริการดังกล่าวเป็นจำนวนมาก อาจเนื่องมาจากผู้ใช้บริการส่วนใหญ่ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของห้องสมุดประชาชนอำเภอเป็นประชาชนทั่วไป ไม่ค่อยมีทักษะในการที่จะสืบค้นข้อมูลได้ด้วยตนเองและอาจไม่เข้าใจกับระบบการจัดหมวดหมู่สื่อสารสนเทศในห้องสมุด ซึ่งเป็นระบบสากลที่มีการจัดในห้องสมุดโดยทั่วไป ดังนั้น ห้องสมุดส่วนใหญ่ จึงได้มีการจัดบริการดังกล่าวขึ้นเพื่อช่วยเหลือผู้ใช้บริการให้ได้รับสารสนเทศตามที่ต้องการได้อย่างสะดวก รวดเร็ว

นอกจากนี้ห้องสมุดประชาชนอำเภอส่วนใหญ่มีการจัดบริการห้องสมุดเคลื่อนที่ ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้ เพราะสภาพการดำเนินงานในปัจจุบัน มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริการจากการให้บริการในห้องสมุดเป็นการให้บริการนอกสถานที่ ทั้งนี้ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการที่อยู่ห่างไกล ไม่สะดวกในการเดินทางมาใช้บริการที่ห้องสมุด จึงมีการจัดบริการนอกสถานที่ หมุนเวียนไปยังจุดต่าง ๆ ในท้องถิ่น ซึ่งบางครั้งมีการร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชนและท้องถิ่น เพื่อนำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ตามความต้องการของประชาชนไปบริการอย่างทั่วถึง ส่วนบริการที่ห้องสมุดส่วนใหญ่ยังไม่มีการจัดบริการ คือ บริการยืมระหว่างห้องสมุดและบริการอินเทอร์เน็ต ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ เพราะบริการยืมระหว่างห้องสมุดนั้น ยังไม่มีแนวทางในด้านความร่วมมือและวิธีปฏิบัติที่ชัดเจน ตามระเบียบของทางราชการจากหน่วยงานต้นสังกัด ประกอบกับบุคลากรของห้องสมุดมีไม่เพียงพอในการจัดบริการ นอกจากนี้การจัดบริการดังกล่าวผู้ใช้บริการต้องรับภาระค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการใช้บริการทั้งหมด เช่น ค่าจัดส่งสื่อสารสนเทศระหว่างห้องสมุด เป็นต้น ดังนั้น ห้องสมุดส่วนใหญ่จึงไม่สามารถจัดบริการดังกล่าวได้สำหรับการบริการอินเทอร์เน็ต ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะขาดงบประมาณในการจัดหาเครื่องคอมพิวเตอร์และเครือข่ายสำหรับให้บริการอินเทอร์เน็ต นอกจากนี้ ห้องสมุดมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการใช้อินเทอร์เน็ตไม่เพียงพอ และไม่มีผู้เชี่ยวชาญในการดูแลระบบเครือข่ายและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นขณะใช้งานได้ ประกอบกับเครื่องคอมพิวเตอร์อาจมีสมรรถนะในการใช้งานไม่ดีพอและไม่เพียงพอในการให้บริการ จากปัญหาอุปสรรคดังกล่าว ห้องสมุดส่วนใหญ่จึงไม่มีการจัดบริการดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชรินทร์ ชมนบุญ (2544) ที่พบว่า

ห้องสมุดส่วนใหญ่ยังไม่มีบริการอินเทอร์เน็ต

1.4 ด้านงบประมาณ พบว่า งบประมาณในการจัดซื้อสื่อและงบประมาณค่าสาธารณูปโภคมีน้อย ส่งผลให้การจัดหาสื่อได้จำนวนไม่มาก ทำให้ห้องสมุดมีจำนวนสื่อสารสนเทศที่ให้บริการ ไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้ใช้บริการ ซึ่งปัจจุบันมีหนังสือจำนวนเฉลี่ยแห่งละ 7053.66 เล่ม โดยตามเกณฑ์มาตรฐานของกรมการศึกษานอกโรงเรียน (2538) กำหนดให้มีหนังสือในห้องสมุดประชาชน จำนวน 20,000 เล่ม ดังนั้น หนังสือที่มีให้บริการในห้องสมุดจึงไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปราณี อินทรกุลไชย (2541) ที่พบว่า งบประมาณไม่เพียงพอในการจัดหาสื่อ ส่วนงบประมาณค่าสาธารณูปโภคไม่เพียงพอ ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้ เพราะสภาพการดำเนินงานห้องสมุดในปัจจุบันมีการค่าใช้จ่ายมากกว่างบประมาณที่ได้รับจัดสรร โดยห้องสมุดได้รับงบประมาณเพื่อการนี้ เฉลี่ยแห่งละ 7,053.66 บาท/ปี ซึ่งสภาพที่ควรจะเป็น ควรได้รับงบประมาณ เฉลี่ยแห่งละ 17,488.89 บาท/ปี สาเหตุหนึ่งที่ห้องสมุดได้รับงบประมาณในส่วนนี้น้อย อาจเป็นเพราะนโยบายของรัฐบาลเพื่อให้ทุกภาคส่วนใช้พลังงานอย่างประหยัด เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา รวมถึงโทรศัพท์ จากปัญหาและอุปสรรคดังกล่าว ห้องสมุดจึงต้องแก้ไขปัญหาโดยการขอรับการสนับสนุนเงินรายได้สถานศึกษาจากศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ซึ่งดูแลรับผิดชอบห้องสมุดประชาชน ซึ่งแต่ละแห่งอาจมีเงินรายได้แตกต่างกัน บางแห่งอาจมีไม่เพียงพอ จึงต้องมีการแก้ไขปัญหาด้วยวิธีอื่นต่อไป จากปัญหาค่าสาธารณูปโภคไม่เพียงพอนี้ ห้องสมุดจำเป็นต้องประหยัดพลังงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพลังงานไฟฟ้า ด้วยการเปิดปิดอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้าตามกำหนดเวลา เช่น พัดลม หลอดไฟให้แสงสว่าง เครื่องปรับอากาศ เป็นต้น จึงมีผลกระทบต่อการใช้บริการทำให้ห้องสมุดมีสภาพร้อนอบอ้าว ขาดบรรยากาศในการศึกษาค้นคว้าได้ นอกจากนี้บริการของห้องสมุดที่จำเป็นต้องใช้พลังงานไฟฟ้า เช่น การบริการอินเทอร์เน็ต ซึ่งมีเครื่องคอมพิวเตอร์เป็นอุปกรณ์หลักในการให้บริการ นั้น หากมีการให้บริการในปริมาณมาก ห้องสมุดก็จะเผชิญกับภาระค่าใช้จ่ายค่าไฟฟ้ามากขึ้น ดังนั้น งบประมาณค่าสาธารณูปโภคไม่เพียงพอ จึงส่งผลกระทบต่อการบริหารและการให้บริการห้องสมุดในภาพรวม

1.5 ด้านวัสดุ อุปกรณ์ และครุภัณฑ์ พบว่า ห้องสมุดส่วนใหญ่มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในห้องสมุดได้อย่างเหมาะสม มีตู้หรือชั้นหนังสือเหมาะสมกับการใช้งาน มีเก้าอี้สำหรับอ่านหนังสือเหมาะสมกับการให้บริการ ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้ เพราะปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทสำคัญต่อการศึกษา ค้นคว้าของประชาชน ซึ่งเป็นช่องทางหนึ่งที่ประชาชนเข้าถึงได้อย่างสะดวก รวดเร็ว นอกจากการค้นคว้าจากวัสดุสารสนเทศที่มีให้บริการในห้องสมุด ดังที่สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน (2548) ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาห้องสมุดให้เป็น

ห้องสมุดมีชีวิต โดยการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการให้รวดเร็ว ทันใจ สามารถสืบค้นข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรพิมล แซ่เอี้ย (2543) ที่พบว่า ผู้ใช้บริการต้องการให้ห้องสมุดมีเครื่องคอมพิวเตอร์สำหรับให้บริการ จากผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ห้องสมุดประชาชนอำเภอมีเครื่องคอมพิวเตอร์สำหรับให้บริการอินเทอร์เน็ตในปัจจุบัน เฉลี่ยแห่งละ 1.30 เครื่อง โดยที่สภาพที่ควรจะเป็น เฉลี่ยแห่งละ 3.67 เครื่อง ซึ่งผลการวิจัยนี้ จะเห็นได้ว่า ห้องสมุดมีการนำเทคโนโลยีมาใช้อย่างเหมาะสมกับงานแต่ปริมาณไม่เพียงพอต่อการให้บริการ สำหรับตู้หรือชั้นหนังสือมีความเหมาะสมกับการใช้งาน อาจเป็นเพราะว่ารูปแบบของครุภัณฑ์ดังกล่าว เหมาะสมกับการใช้งาน โดยมีรูปแบบตามมาตรฐานโดยทั่วไป แต่จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า สภาพปัจจุบันห้องสมุดประชาชนอำเภอมีตู้หรือชั้นหนังสือไม่เพียงพอ ซึ่งมีเฉลี่ยแห่งละ 10.04 ตู้/ชั้น โดยที่สภาพที่ควรจะเป็น ควรมีเฉลี่ยแห่งละ 14.56 ตู้/ชั้น

สรุปได้ว่า จากการวิจัยสภาพการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนอำเภอ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ครั้งนี้ พบว่า สภาพการดำเนินงานห้องสมุดอำเภอมีความสอดคล้องกับค่านิยมของห้องสมุดประชาชน โดยห้องสมุดประชาชนส่วนใหญ่เป็นแหล่งรวบรวมและบริการสื่อสารสนเทศต่าง ๆ ทั้งที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ คอมพิวเตอร์ ตลอดจนอุปกรณ์ต่าง ๆ และวัสดุ ครุภัณฑ์ที่มีการจัดสถานที่เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้ห้องสมุดทุกคน โดยไม่จำกัดอายุ เพศ วิชา และระดับการศึกษา มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมการพัฒนาทางด้านสติปัญญาและจิตใจ ปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน การเรียนเรียนรู้ให้แก่ประชาชนทุกคนในชุมชน แต่อย่างไรก็ตามสภาพการดำเนินงานในปัจจุบันของห้องสมุดประชาชนอำเภอ ยังมีข้อจำกัดหลายประการที่ไม่สามารถบริหารจัดการเพื่อสนองความต้องการของผู้ใช้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากยังขาดแคลนทรัพยากรด้านต่าง ๆ เช่น งบประมาณในการบริหารห้องสมุด บุคลากร สื่อสารสนเทศและอุปกรณ์สำหรับผู้ใช้บริการทุกกลุ่ม รวมถึงกลุ่มผู้ใช้บริการที่เป็นผู้พิการ คอมพิวเตอร์และระบบเครือข่ายสำหรับให้บริการอินเทอร์เน็ต ในส่วนอาคารห้องสมุดมีสภาพชำรุด ทรุดโทรม บรรยากาศและสภาพแวดล้อมไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ และยังไม่สามารถจัดบริการและกิจกรรมเพื่อสนองตอบความต้องการแก่ผู้ใช้บริการทุกกลุ่มได้อย่างพอเพียง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงห้องสมุดให้มีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1.1 ด้านบุคลากร

จากการวิจัยพบว่า ห้องสมุดประชาชนอำเภอส่วนใหญ่ มีบุคลากรประจำจำนวน

1 คน ซึ่งไม่มีวุฒิทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ จากสภาพการดำเนินงานในปัจจุบันซึ่งเป็นยุคแห่งข้อมูลข่าวสาร การดำเนินงานห้องสมุดประชาชนจะต้องปรับบทบาท เพื่อให้การบริหารงานสนองความต้องการของประชาชนให้มากที่สุด จำเป็นต้องอาศัยบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถทางด้านบรรณารักษศาสตร์และบุคลากรที่จำเป็นด้านอื่น ๆ เช่น ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งปัจจุบันขาดแคลนบุคลากรดังกล่าวเป็นจำนวนมาก ควรได้รับการสนับสนุนด้านบุคลากรเพิ่มขึ้น และควรมีการพัฒนาบุคลากรเพื่อให้มีศักยภาพที่จะบริหารจัดการและดำเนินงานห้องสมุด ทั้งนี้ห้องสมุดอาจขอความช่วยเหลือบุคลากรจากชุมชนหรือหน่วยงานในท้องถิ่นเพื่อช่วยในการปฏิบัติงานห้องสมุดให้บรรลุผลสำเร็จได้อีกทางหนึ่ง

1.2 ด้านบริการ

จากการวิจัยพบว่า ห้องสมุดประชาชนอำเภอส่วนใหญ่ยังไม่มีบริการอินเทอร์เน็ต เนื่องจากสภาพปัจจุบันห้องสมุดยังขาดแคลนเครื่องคอมพิวเตอร์และระบบเครือข่ายสำหรับให้บริการ นอกจากนี้ สื่อสารสนเทศในรูปแบบต่าง ๆ ยังมีปริมาณน้อยอีกทั้งยังไม่มีการจัดบริการสำหรับผู้พิการ ดังนั้น เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรดังกล่าว ห้องสมุดประชาชนอาจขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานทั้งภาครัฐบาลและเอกชน ตลอดจนการขอรับบริจาค สื่อสารสนเทศ จากหน่วยงานผู้ผลิต รวมถึงประชาชนทั่วไป เพื่อให้ห้องสมุดมีศักยภาพเพียงพอ ที่จะบริการประชาชนทุกกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 ด้านอาคารสถานที่

จากการวิจัยพบว่า อาคารห้องสมุดประชาชนอำเภอค่อนข้างคับแคบ และชำรุดทรุดโทรม ซึ่งสภาพดังกล่าวทำให้ไม่สามารถจัดกิจกรรมห้องสมุดได้อย่างหลากหลาย และมีประสิทธิภาพได้ ห้องสมุดควรได้รับงบประมาณจากหน่วยงานต้นสังกัด นอกจากนี้ห้องสมุดอาจขอรับความช่วยเหลือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนประชาชนทั่วไป เพื่อให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาและปรับปรุงห้องสมุดอันเป็นแหล่งบริการสารสนเทศของชุมชน ซึ่งประชาชนทุกคนสามารถเข้าใช้บริการได้อย่างเสมอภาค

1.4 ด้านงบประมาณ

จากการวิจัย พบว่า ห้องสมุดส่วนใหญ่ต้องการให้เพิ่มงบประมาณในการบริหารงาน ประกอบด้วย งบประมาณในการจัดหาสื่อสารสนเทศ งบประมาณค่าสาธารณูปโภค โดยงบประมาณดังกล่าว ห้องสมุดประชาชนอำเภอได้รับจัดสรรจากสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งมีจำนวนจำกัด ไม่เพียงพอที่จะบริหารงานห้องสมุดให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังนั้น การบริหารงานห้องสมุดในภาวะที่งบประมาณมีจำกัดนี้ ห้องสมุดควรมองหาทุนทางสังคมโดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน และภาคเอกชน เพื่อให้การสนับสนุน งบประมาณตลอดจนการ

ให้ความร่วมมือด้านต่าง ๆ เพื่อให้ห้องสมุดประชาชนเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนได้อย่างแท้จริง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษากันคว่ำครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ/ ประเภท เช่น ห้องสมุดประชาชนจังหวัด ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี”

2.2 ควรศึกษาปัญหาการดำเนินงานห้องสมุดเฉพาะด้าน เช่น ด้านการบริการยืมระหว่างห้องสมุด บริการถ่ายเอกสาร เป็นต้น

2.3 ควรศึกษาความต้องการและความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของห้องสมุดประชาชน